

Nowotwory ginekologiczne – jak ograniczyć liczbę zgonów?

Nowotwory ginekologiczne to wciąż duże wyzwanie dla zdrowia publicznego. Choć zapadalność na nie systematycznie wzrasta, to liczbę zgonów można zmniejszyć dzięki profilaktyce i wczesnej diagnostyce. Wrzesień, jako Miesiąc Świadomości Nowotworów Ginekologicznych, jest dobrą okazją do szerzenia informacji na ten temat.

W 2020 r. na trzy najczęstsze nowotwory ginekologiczne, tj. na raka trzonu macicy, jajnika i szyjki macicy **zachorowało w Polsce ponad 10 tys. kobiet, a ponad 6 tys. zmarło z ich powodu**¹. W naszym kraju rokowania pacjentek z nowotworami ginekologicznymi są wciąż gorsze w porównaniu ze średnią europejską. **Szanse pięcioletniego przeżycia** (od momentu diagnozy) **są nawet o 20 punktów procentowych niższe niż w krajach Europy Zachodniej**². Ekspertki oceniają, że aby poprawić te statystyki, konieczna jest zmiana **organizacji leczenia** pacjentek z nowotworami ginekologicznymi, **udostępnienie im nowoczesnej diagnostyki i terapii**, a także **edukacja** na temat czynników ryzyka i możliwości zapobiegania tym schorzeniom.

*W grupie nowotworów ginekologicznych największy wzrost zachorowań odnotowuje się w przypadku **raka trzonu macicy** (inaczej raka endometrium)³. Istotny wpływ na to ma starzenie się społeczeństwa oraz wzrost liczby otyłych kobiet. Otyłość, której często towarzyszy cukrzyca oraz brak aktywności fizycznej, jest bowiem zaliczana do głównych czynników ryzyka tego nowotworu⁴.*

W przypadku tego nowotworu możliwości profilaktyki wtórnej są ograniczone: nie ma badań przesiewowych w kierunku raka endometrium, które wpłynęłyby na zmniejszenie śmiertelności z jego powodu⁵. Kobietom zaleca się jednak (zwłaszcza gdy występują czynniki ryzyka tego raka, takie jak otyłość, nadciśnienie czy cukrzyca) **coroczne badania ginekologiczne z badaniem ultrasonograficznym przezpochwowym**⁶.

Objawem raka endometrium bardzo często są nieprawidłowe krwawienia z dróg rodnych – między miesiączkami lub po menopauzie. Często jest to również jedyny objaw rozwijających się zmian nowotworowych⁷, choć mogą też wystąpić bóle podbrzusza⁸.

W ostatnich dwóch dekadach w Polsce odnotowano istotny – o 134 proc. – wzrost zgonów z powodu raka endometrium. Przyczyny tego wzrostu nie są do końca zrozumiałe. Największy problem stanowią przypadki zaawansowanego raka endometrium oraz raka nawrotowego⁹.

Ekspertki z Polskiego Towarzystwa Ginekologii Onkologicznej opracowały w 2023 r. nowe rekomendacje odnośnie diagnozowania i leczenia raka trzonu macicy. Zgodnie z zaleceniami specjalistów PTGO u każdej chorej na raka endometrium powinno się dokonywać klasyfikacji molekularnej guza¹⁰.

Jest to o tyle istotne, że pojawiły się nowe metody leczenia pacjentek z tym nowotworem, zwłaszcza w zakresie immunoterapii. **Podtypem wrażliwym na leki immunokompetentne jest rak endometrium z defektem genów naprawy niedopasowań i wysoką niestabilnością mikrosatelitarną¹¹**. Obecnie u pacjentek z nawrotowym lub zaawansowanym rakiem trzonu macicy stosuje się lek immunokompetentny *dostarlimab*, który wydłuża czas do progresji choroby. Od 1 września 2023 r. dostęp do tej terapii w ramach programu lekowego mają również polskie pacjentki z nawrotowym, niewrażliwym na pochodne platyny rakiem endometrium¹².

W przypadku raka jajnika wciąż największy problem stanowi fakt, że u ok. 70 proc. pacjentek jest on rozpoznawany w III lub IV stopniu zaawansowania¹³. Przyczyną tak późnego wykrywania jest brak objawów we wczesnych stadiach rozwoju tego nowotworu lub objawy niespecyficzne¹⁴. Ponadto, jak dotąd nie udowodniono skuteczności przesiewowych badań profilaktycznych dla raka jajnika. Specjaliści oceniają jednak, że regularne wizyty u ginekologa oraz USG przezpochwowe pozwalają na wcześniejsze rozpoznanie tej choroby¹⁵.

Z powodu późnego wykrycia odsetek pacjentek z rakiem jajnika przeżywających pięć lat jest wciąż niezadowolający i wynosi ok. 40 proc.¹⁶. Aby poprawić te statystyki, kobiety z podejrzeniem raka jajnika należy kierować do najbliższego ośrodka ginekologii onkologicznej, który zajmuje się kompleksowym leczeniem tego nowotworu.

W ostatnich latach pojawiły się nowe skuteczne terapie na raka jajnika. Istotny przełom przyniosły tu leki z grupy inhibitorów PARP¹⁷. Jeden z nich – refundowany w Polsce od stycznia 2022 r. *niraparib* – może być stosowany u pacjentek z zaawansowanym rakiem jajnika bez stwierdzonych mutacji w genach BRCA1/BRCA2.

Rak szyjki macicy jest jednym z nowotworów złośliwych, który dzięki stosowaniu profilaktyki pierwotnej i wtórnej – można by niemal całkowicie wyeliminować. Zalecany badaniem w ramach profilaktyki wtórnej jest cytologia¹⁸. Wciąż za mało Polek korzysta jednak z tej możliwości. Z danych NFZ wynika, że jest to zaledwie kilkanaście procent¹⁹.

Bardzo ważne, by w ramach profilaktyki pierwotnej raka szyjki macicy zachęcać do szczepienia przeciwko wirusowi brodawczaka ludzkiego HPV. Badania potwierdzają bowiem, że wszystkie przypadki tego raka są poprzedzone przewlekłą infekcją onkogennymi typami tego wirusa²⁰.

Od 1 czerwca 2023 r. ruszył w Polsce powszechny program szczepień przeciwko HPV, skierowany do dziewcząt i chłopców w wieku 12 i 13 lat. W 2023 r. ze szczepień mogą skorzystać nastolatki urodzone w 2010 i 2011²¹. Dotychczas szczepienia te były zalecane, ale nie finansowane. Wcześniej, bo od listopada 2021 r. na liście leków refundowanych znalazła się szczepionka przeciw HPV typu 16 i 18. Pacjenci zyskali możliwość zakupu preparatu z 50 proc. odpłatnością we wszystkich zarejestrowanych wskazaniach²².

Eksperti są zgodni, że aby zmniejszyć śmiertelność z powodu nowotworów ginekologicznych wśród kobiet w naszym kraju należy przede wszystkim podnosić świadomość zagrożenia, jak również skuteczniej **zachęcać do profilaktyki** w postaci badań kontrolnych, w tym przesiewowych, oraz dostępnych szczepień przeciwko wirusowi HPV.

Działania w tym zakresie prowadzone są przez wiele fundacji i organizacji pacjentów, a także **Polskie Towarzystwo Ginekologii Onkologicznej**, które wraz ze Stowarzyszeniem Kobiet Onkologii Polskiej RAK MISJA we wrześniu – Miesiącu Świadomości Nowotworów Ginekologicznych – zaplanowało liczne eksperckie spotkania edukacyjne dla pacjentek i ich rodzin pt. „*Dbam o siebie – dbam o swoje zdrowie*”, połączone z możliwością wykonania badań profilaktycznych.

Więcej informacji: www.wrzesien.ptgo.pl

Konsultacja tekstu: *prof. dr hab. n. med. Mariusz Bidziński*

Komunikat prasowy przygotowany przez *Stowarzyszenie Dziennikarze dla Zdrowia* w związku z debatą „Nowotwory ginekologiczne – CZAS DZIAŁAĆ! Edukacja i profilaktyka – kluczem do zdrowia”, zorganizowaną w ramach cyklu *Quo Vadis Salus Feminae?* Miesiąc Świadomości Nowotworów Ginekologicznych. Wrzesień 2023.

REFERENCJE

- 1 Dane z Raportu Krajowego Rejestru Nowotworów, materiał online: https://onkologia.org.pl/pl/raporty#tabela_rok [dostęp: 02.09.2023].
- 2 *Wyzwania w opiece onkologicznej kobiet w Polsce – nowotwory ginekologiczne i rak piersi*, raport HTA Consulting, 2021.
- 3 Tamże.
- 4 *Wiedza o nowotworach kobiecych*, materiał Polskiego Towarzystwa Ginekologii Onkologicznej, dostępny online: <https://ptgo.edu.pl/pacjentka/wiedza-o-nowotworach-kobiecych/> [dostęp: 02.09.2023]. Por. także: *Endometrial Cancer Risk Factors*, publikacja The American Cancer Society, dostępna online: <https://www.cancer.org/cancer/types/endometrial-cancer/causes-risks-prevention/risk-factors.html> [dostęp: 02.09.2023].
- 5 *Wyzwania w opiece onkologicznej kobiet w Polsce...*, dz. cyt.
- 6 T. Jastrzębski, *Rak trzonu macicy (rak endometrium) - objawy, diagnostyka, leczenie*, Onkonet.pl, 2021, publikacja online: https://www.onkonet.pl/dl_nnr_rak_endometrium.php [dostęp: 02.09.2023].
- 7 *Wiedza o nowotworach kobiecych*, PTGO, dz. cyt.
- 8 *Endometrial Cancer – Overview*, MayoClinic, 11.08.2023, publikacja online: <https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/endometrial-cancer/symptoms-causes/syc-20352461> [dostęp: 02.09.2023].
- 9 *Wyzwania w opiece onkologicznej kobiet w Polsce...*, dz. cyt.
- 10 J. Sznurkowski i in., *Zalecenia Polskiego Towarzystwa Ginekologii Onkologicznej dotyczące diagnostyki i leczenia raka endometrium (2023)*, „Journal of Clinical Medicine” 12(4), 1480, dostępny online: <https://ptgo.pl/archiwa/rekomendacje/zalecenia-polskiego-towarzystwa-ginekologii-onkologicznej-dotyczace-diagnostyki-i-leczenia-raka-endometrium-2023> [dostęp: 02.09.2023].
- 11 Tamże.
- 12 *1 września ważne zmiany w aptekach. Za te leki pacjenci zapłacą więcej, za inne mniej*, RynekZdrowia.pl, 28.08.2023, publikacja online: <https://www.rynekzdrowia.pl/Prawo/1-wrzesnia-wazne-zmiany-w-aptekach-Za-te-leki-pacjenci-zaplaca-wiecej-za-inne-mniej.249150.2.html> [dostęp: 02.09.2023].
- 13 T. Jastrzębski, *Rak jajnika – objawy, diagnostyka, leczenie*, Onkonet.pl, 2021, publikacja online: https://www.onkonet.pl/dp_nnr_rak_jajnika.php [dostęp: 02.09.2023]; por. także: A. Basta i in., *Zalecenia Polskiego Towarzystwa Ginekologii Onkologicznej dotyczące diagnostyki i leczenia raka jajnika (2016)*, dostępne online: <https://ptgo.pl/archiwa/rekomendacje/rekomendacje-polskiego-towarzystwa-ginekologii-onkologicznej-dotyczace-diagnostyki-i-leczenia-raka-jajnika> [dostęp: 02.09.2023].
- 14 *Wiedza o nowotworach kobiecych*, PTGO, dz. cyt.

-
- ¹⁵ Tamże.
- ¹⁶ *Wyzwania w opiece onkologicznej kobiet w Polsce...*, dz. cyt.
- ¹⁷ Tamże.
- ¹⁸ *Wiedza o nowotworach kobiecych*, PTGO, dz. cyt.
- ¹⁹ Dane o realizacji programów profilaktycznych według stanu na dzień 1 września 2023 r., Narodowy Fundusz Zdrowia, dostępne online: <https://www.nfz.gov.pl/dla-pacjenta/programy-profilaktyczne/dane-o-realizacji-programow/> [dostęp: 02.09.2023].
- ²⁰ *Wiedza o nowotworach kobiecych*, PTGO, dz. cyt.
- ²¹ *Zalecenia MZ dotyczące realizacji powszechnego programu szczepień przeciw HPV*, NIZP-PZH, 25.05.2023, dostępne online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/zalecenia-mz-dotyczace-realizacji-powszechnego-programu-szczepien-przeciw-hpv/> [dostęp: 02.09.2023]; por także: *Szczepienia przeciw HPV*, Ministerstwo Zdrowia, publikacja online: <https://www.gov.pl/web/zdrowie/hpv> [dostęp: 02.09.2023].
- ²² *Refundacja szczepionki przeciw ludzkiemu wirusowi brodawczaka (HPV)*, NIZP-PZH, 03.112021, publikacja online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/refundacja-szczepionki-przeciw-ludzkiemu-wirusowi-brodawczaka-hpv/> [dostęp: 02.09.2023].